

Ehl-i Sünnet'e Göre Uluv Sıfatı

– Polat Akyol · 13 Nisan 2020

EHL-İ SÜNNET'E GÖRE ULUV SIFATI

Mukaddime: Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ü Teâlâ'nın Adıyla...Hamd, Allâh'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini hiç kimse saptıramaz, saptırdığını ise hiç kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki, Allâh'tan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed aleyhisselâm O'nun kulu ve Rasûlü'dür...“Ey îmân edenler! Allâh'tan korkulması gerektiği gibi korkun ve sizler ancak Müslümanlar olarak ölün!” (Âli İmrân: 3/102)

“Ey insânlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretilen Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allâh'tan ve akrabalık haklarına riâyetsizlikten sakının! Şüphesiz Allâh sizin üzerinize gözetleyicidir.” (Nisâ: 4/1)

“Ey îmân edenler! Allâh'tan sakının ve sözün en doğrusunu söyleyin ki Allâh, amellerinizi ıslah etsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allâh'a ve Rasûlü'ne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur.” (Ahzâb: 33/70-71)

Bundan sonra:

Muhakkak ki sözlerin en doğrusu Allâh'ın kelâmı, yolların en hayırlısı ise Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulup dîne sokulan her şey bid'ât, her bid'ât dalâlet, her dalâlet ise ateştedir.

Allâh size rahmet etsin kardeşlerim, bilmelisiniz ki! Ehl-i Sünnet'e göre, uluv, Allâh Tebâreke ve Teâlâ'nın zâtî sıfatlarındandır. Bu sebeble uluv sıfatı, Kur'ân ve Sünnet nasslarında geldiği gibi; hiçbir tahrif, hiçbir ta'til, hiçbir tekyif ve hiçbir temsil yapılmadan; mânâsı malum, keyfiyeti meçhul olarak kabul edilir.

İmâm Eş'arî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Ehl-i Sünnet ve Ashâb-ı Hadîs, şöyle dediler: O, cisim değildir, eşyaya benzemez. O, Arşta'dır.

Nitekim Allâh'ü Teâlâ, 'Rahmân Arşa istivâ etti' (Taha: 20/5) buyurmaktadır.

Biz de sözde Allâh'ın önüne geçmeyiz ve O'nun keyfiyetsiz olarak istivâ ettiğini söyleriz. O, 'nûr' dur. O, Arşta'dır.

Nitekim Allâh'ü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

'Allâh göklerin ve yerin nûrudur.' (Nûr: 24/35)...

Ehl-i Sünnet ve Ashâb-ı Hadîs, Kitâb'ta buldukları ve Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'den gelen rivâyetler dışında bir şey söylemediler. (Bid'ât ehli) Mutezile şöyle dedi: 'Allâh'ın Arşa istivâsı, istilâ anlamındadır.' [el-Eş'arî, Makalâtu'l-İslâmiyyin: 1/168]

İmâm İbn Batta rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Ashâb ve tâbiinden olan Müslümanlar, Allâh'ın semâvâtı üzerinde, Arşı üstünde mahlûkatından ayrı olduğu hususunda icmâ etmişlerdir.” [İbn Batta, el-İbânetu'l-

Kubrâ: 7/136.]

Şeyhu'l-İslâm Ebû Osmân es-Sabûnî rahîmehullâh, şöyle demiştir: "Hadîs ashâbı Allâh'ın -kitâbında buyurduğu gibi- yedi semânın üstünde, Arşı üzerinde olduğuna inanır ve tanıklık ederler. Ümmetin âlimleri ile selef imâmîlerinin önde gelenleri Allâh'ın Arşı üzerinde olduğu, Arşı'nın da semâvâtının üzerinde olduğu hususunda hiç ihtilaf etmemişlerdir.

İmâmımız Şâfî'î de 'el-Mebsût' adlı eserinde kefâret hususunda mü'mine köleyi azat etmek mes'elesinde Muâviye bin el-Hakem'in haberini delil göstermişlerdir. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e Arab olmayan siyahî cariyenin hürriyetine kavuşturulmasına dair soru sorulunca, o da o cariyenin mü'min olup olmadığını bilmek üzere onu imtihan etti. Cariyeye: 'Rabbin nerede diye sordu' cariyeye semâya işaret etti. Çünkü bu cariyeye Arab değildi.

Bunun üzerine Allâh Rasûlü: 'Onu hürriyetine kavuştur. Çünkü o mümin birisidir'buyurdu.

Böylelikle cariyeye, Rabbinin semâda olduğunu söyleyip, Rabbinin uluvv ve fevkiyye (üstte oluş) sıfatı ile tanıyınca, mü'min olduğuna hüküm verdi." [Zehebî, el-Uluvv li'l-Âliyyi'l-Gaffâr: 247.]

Uluvv Sıfatının Mânâsı ve Kısımları:Uluvv: Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın kendisine yakışır bir biçimde mahlûkatından ayrı ve yüce olarak onların fevkinde/ üstünde olduğunu bildiren sıfatıdır. Bu sıfata, Kitâb, Sünnet, icmâ, akıl ve fitrat açık bir şekilde delâlet etmektedir. İki kısma ayrılır:

1. Sıfatların Uluvvu: Bu, var olan her kemâl (olgunluk) sıfatının, her bakımdan en yücesinin ve en mükemmelinin sadece Allâh'a ait olması demektir. Bu sıfatın, mecd (şeref, ihtişam) ve kahr (kahretme) sıfatlarından ya da cemal (güzellik) ve kadr (şan, şeref, hürmet) gibi sıfatlarından biri olması arasında bir fark yoktur.
2. Zatının Uluvvu: Bu ise Allâh'u Teâlâ'nın bütün yaratıklarının üstünde, yücesinde olması demektir. Başka bir ifâdeyle Allâh'ın zâtıyla yüksekte olması, arşına istivâ etmiş olmasıdır.

Kitâb ve Sünnet'in Uluvv Sıfatına Delâleti: Kitâb ve Sünnet, Allâh'u Teâlâ'nın zatı ve sıfatlarıyla yaratıklarının üstünde ve yücesinde olduğuna dair birçok açık delîllerle doludur. Allâh Azze ve Celle'nin el-Âliyy, el-A'la ve el-Muteal isimleri uluvv sıfatına delâlet etmektedir. Bu bazen fevkiyyet ile bazen de istivâ ile anlatılmıştır:

1. "O, (Allâh ki) Âliyy'dir (zâtıyla yüksek olandır), Azim'dir (çok büyüktür)." (el-Bakara: 2/255)
2. "A'lâ (yüksek olan) Rabbinin adını tesbih et." (el-A'lâ: 87/1)
3. "Onlar üstlerindeki rablerinden korkarlar." (en-Nahl: 16/50)
4. "Rahmân Arşa istivâ etti" (Taha: 20/5)
5. "Gökte olanın sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin misiniz?" (Mülk: 67/16)

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ise şöyle demiştir:

1. "Ben semâda (gökte) olanın emini olduğum halde, bana semânın haberleri sabah akşam geldiği halde bana güvenmeyecek misiniz?"[(SAHÎH HADÎS:) Buhârî (4351); Müslim (1065)...]
2. "Muaviye bin Hakem radîyallâhu anh anlatıyor: Benim bir cariyem vardı. Uhud ve Cevaniyye taraflarında koyunlarımı güderdi. Bir gün kendisini dolaşmaya gittim. Bir de ne göreyim! Onun koyunlarından birini kurt götürmüş! Ben de Âdemoğullarından bir adamım. Onlar gibi ben de üzülürüm! Lâkin cariyeye öyle bir tokat vurdum ki!. Müteakiben Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldim. Bu yaptığımı bana fazla buldu. Ben: 'Ya Rasûlullâh! O halde cariyeyi azat edeyim mi? dedim. Rasûlullâh

sallallâhu aleyhi ve sellem: 'Sen onu bana getir' buyurdular. Derhâl getirdim. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: 'Allâh nerededir?' diye sordu. Cariye: 'Göktedir' cevabını verdi. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: 'Ben kimim?' dedi. Cariye: 'Sen Rasûlullâh'sın!' Cevabını verdi. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: 'Onu azat et; çünkü o müminedir' buyurdular." [(SAHÎH HADÎS:) Müslim (537); Ebû Dâvûd (930)...]

3. "Allâh semâda bir işe hükmettiği zaman melekler, pürüzsüz bir kayanın üzerine düşen, zincir sesine benzeyen O'nun emrine olan saygılarından kanatlarını çırparlar." [(SAHÎH HADÎS:) Buhârî (4701); Tirmizî (3223)...]

4. "(Ey Muaz,) Sen onların arasında (anlaşmayı bozan Yahudiler hakkında) yedi kat semânın üstünde el-Melik olan Allâh'ın hükmü ile hüküm ile hüküm verdin." [(SAHÎH HADÎS:) Zehebî (15); Tahâvî (5987) ...]

Bazen eşyanın O'na yükselmesi ve yükseltilmesi gibi sözlerle anlatılmıştır. Allâh'ı Teâlâ'nın şu buyruklarında olduğu gibi:

1. "Allâh emrini (işini) gökten yere düzenler, sonra O'na yükselir." (es-Secde: 32/5)
2. "Güzel söz O'na yükselir, sâlih amel (iyi amel) onu yükseltir." (Fâtır: 35/10)
3. "Melekler ve ruh ona yükselir." (Meâric: 70/4)
4. "Aksine Allâh onu (İsâ'yı) kendine yükseltmiştir." (Nisâ: 4/158)
5. "Muhakkak ki seni vefat ettireceğim ve kendime yükselteceğim." (Ali İmran: 3/55)

Ve Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu hadislerinde olduğu gibi:

1. "Allâh'a ancak güzel şey yükselir (çıkır)." [(SAHÎH HADÎS:) Buhârî (7429); Ahmed (8181)...]
2. "Geceyi sizin aranızda geçiren melekler Rablerine çıkarlar." [(SAHÎH HADÎS:) Buhârî (555); Müslim (632)...]

Bazen de eşyanın O'ndan aşağı indirilmesi sözüyle anlatılmıştır. Allâh'ı Teâlâ'nın şu buyruklarında olduğu gibi:

1. "O (Kur'ân), Hâkim (hikmet sahibi), Hamîd (çok övülen) olandan indirilmiştir." (Fussilet: 41/42)
2. "O (Kur'ân), Âlemlerin Rabbinden indirilmiştir." (el-Vâkıa: 56/ 80)
3. "De ki: Onu (Kur'ân'ı), Rûhu'l-Kudus (Cebrâil), Rabbinden indirdi." (Nahl: 16/102)
4. "(Kur'ân) Yeri ve yüksek gökleri yaratan (Allâh'ı Teâlâ) tarafından bir indirmedir." (Taha: 20/4)
5. "Kitâb'ın indirilmesi mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allâh tarafındandır." (Zümer: 39/1)

İcmâ'nın Uluv Sıfatına Delâleti: İcmâya gelince, sahâbeler ve onlara ihsanla (güzelce) uyan tâbîin ve Ehl-i Sünnet imâmları, Allâh'ı Teâlâ'nın göklerin üstündeki arşının fevkinde olduğu inancında birleşmişlerdir. Onların sözleri bu anlamı açıkça ifâde eden şeylerle doludur. Onlardan bazıları şöyledir:

1. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda, O'nun takriiriyle Abdullâh bin Revâha radîyallâhu anh şu beyitleri söylemiştir: "Şehâdet ederim ki Allâh'ın vadi haktır ve cehennem kâfirlerin barınağıdır. Arş suyun üzerinde durmaktadır ve Arşın üstünde Âlemlerin Rabbi vardır." [Zehebî, el-Uluv li'l-Aliyyi'l-Gaffâr: 49; İbn Kudâme, el-Muğni: 9/394; İbn Teymiyye, Mecmû'u'l-Fetâvâ: 5/14; İbn Kayyim, İctimâu'l-Cuyuşî'l-İslâmîyye: 2/122; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye: 1/12; ed-Dârimî, er-Reddu ale'l-Cehmiyye: 56 (82); İbn Ebî'l-İzz, Şerhu Akîdeti't-Tahâvîyye: 2/367]

2. Abdullâh İbn Mes'ûd radîyallâhu anh'ın şöyle demiştir: "Arş suyun üstünde, Allâh da Arşın üstündedir. Amellerinizden hiçbir şey O'na gizli kalmaz." [Lâlekâî, Şerhu Usûli İ'tikâd: 3/438; Zehebî, el-Uluv li'l-

Alîyyi'l-Gaffâr: 79.]

3. Âişe radîyallâhu anha şöyle demiştir: “Allâh'a yemin ederim ki eğer ben onu -yani Osman radîyallâhu anh'ın- öldürülmesinden hoşlansaydım, ben de 'katlederdim.' Fakat Arş'ın üstünde Allâh da biliyor ki, ben onun öldürülmesinden hoşlanan birisi değilim.” [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 79.]

4. Zeyneb binti Cahş radîyallâhu anha Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer hanımlarına karşı iftihar eder ve şöyle dermiş: “Sizi Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ile aileleriniz evlendirdi. Beni ise, yedi kat semânın üstünden Allâh Azze ve Celle evlendirdi.” [Buhârî, es-Sahîh: 9/124]

5. İbn Abbas radîyallâhu anh -Âişe radîyallâhu anh'ın vefâtı esnasında onun yanına girmiş ve ona- şöyle demiştir: “Sen Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in en sevdiği hanımı idin. O ancak iyi ve temiz olanı severdi. Allâh da yedi semânın üstünden, senin sana isnâd edilen suçtan beri olduğuna dair hükmü indirmiştir.” [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 126; ed-Dârimî, er-Red Alâ'l-Cehmiyye: 57.] Ve yine şöyle demiştir: “Allâh Mûsâ aleyhisselâm'a hitab ettiğinde, nida semâda idi ve Allâh da semâda idi.” [Buhârî, Halku Efâlî'l-İbâd: 32 (96).]

6. İmâm Mâlik bin Enes rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Allâh semâdadır, ilmi her yerededir. Hiçbir şey O'nun ilminin dışında değildir.” [Lâlekâî, Şerhu Usûli İ'tikâd: 3/445; Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 138.]

İmâm Şâfî rahîmehullâh şöyle demiştir: “Benim izlediğim ve Süfyan, Malik ve buna benzer gördüğüm kimselerin izledikleri sünnete dair söylenecek söz: 'Allâh'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, Muhammed'in Allâh'ın Rasûlü olduğuna şehâdeti, Allâh'ın semâsı ve Arş üzerinde bulunduğuna, yarattıklarına dilediği şekilde yakınlaşıp dünyâ semâsına nasıl dilerse öylece ineceğine dair ikrarda bulunup kabul etmektir...'” [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 165.]

8. İmâm Alî bin el-Medîni'ye “Cemaat ehlinin görüşü nedir” diye sorulduğunda şöyle demiştir: “Onlar rüyete ve kelâma (Allâh'ın görüleceğine ve söz söylediğine) îmân ederler. Azîz ve Celîl olan Allâh'ın semâvâtın üstünde Arşına istivâ ettiğine inanırlar.” [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 175.]

9. İmâm Evzâî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Biz şöyle derdik -ki aramızda tâbîinden pek çok kimse vardı:- Zikri (anılmaması) çok yüksek (yüce) olan Allâh, muhakkak ki arşının üstündedir ve biz sünnetin getirdiği bütün sıfatlara inanırız.” [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 136; İbn Kayyim, İctimâu'l-Cuyûşî'l-İslâmîyye: 2/213.]

10. Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye rahîmehullâh İmâm Evzâî'nin bu sözü hakkında şöyle demiştir: “Allâh'ın Arşının üstünde olduğunu inkâr eden ve onun sıfatlarını kabul etmeyen Cehmiyye'nin ortaya çıkışından sonra söylenmiştir ki böylece insânlar, selefın inancının böyle olmadığını öğrensinler.” [İbn Teymiyye Mecmû'u'l-Fetâvâ: 5/39.]

11. İmâm Müzenî rahîmehullâh şöyle demiştir: “Bir kimse Allâh'ın kendisine ait sıfatlarıyla Arşın üzerinde olduğunu kesin bilmeden tevhîdi sahîh olmaz.” [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 186.]

12. İmâm Ebû İsâ et-Tirmizî rahîmehullâh şöyle demiştir: “İlim ehli, 'O Subhânehu, kendi zatını kitabında nitelendirdiği şekilde Arş üzerinde' demişlerdir.” [Tirmizî, es-Sünen: 5/403.]

13. İmâm Abdullâh bin el-Mübârek rahîmehullâh'a “Azîz ve Celîl olan Rabbimizi nasıl tanırız?” diye sorulduğunda şöyle demiştir: “O, yedinci semâda Arş üstündedir. Biz, Cehmiyye'nin dediği gibi 'O, işte burada yerededir' demeyiz.” [Beyhakî, el-Esmâ ve's-Sıfat: 2/335; İbn Batta, el-İbâne: 7/156.]

14. İmâm Ahmed bin Hanbel rahîmehullâh'a Abdullah bin el-Mubârek'in sözleri söylenilince, O: "Bu bize göre de böyledir" demiştir." [Zehebî, el-Arş: 1/252.]

İmâm Ahmed bin Hanbel'e: "Allâh yedinci semânın üstünde, Arşı üzerinde, yarattıklarından ayrı ama kudreti ve ilmi her yerededir, öyle mi?" diye sorulunca, o şu cevâbı vermiştir: "Evet, o Arşı üzerindedir ve hiçbir şey onun ilminin dışında değildir." [Lâlekâî, Şerhu Usûli İ'tikâd: 3/445; [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 176.]

15. İmâm Ebû'l-Hesan el-Eşârî rahîmehullâh şöyle demiştir: "Ehl-i Sünnet'in ve hadîs ashâbının görüşlerinin özeti şöyledir: 'Allâh'a, meleklerine, kitâblarına, rasûllerine, Allâh'tan gelenlere îmân etmek ve sika râvilerin Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'den rivâyet ettiklerini ikrar etmektir. Bunların hiçbirisini reddetmezler. Yine onların görüşleri, Allâh'u Teâlâ'nın Arşı üzerinde olduğunu da ikrar etmektir..." [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 217.]

16. İmâm Süleyman et-Teymî rahîmehullâh şöyle demiştir: "Şâyet, Allâh nerededir? diye sorulursa, 'Göktedir' derim. Şâyet, 'Semâdan evvel (Rahmân'ın) Arş'ı nerede idi?' diye sorulursa, 'Su üzerinde idi' derim. Şâyet, 'Sudan evvel O'nun Arş'ı nerede idi?' diye sorulursa, 'Bilmiyorum' derim." el-Buhârî, sözü naklettikten sonra şöyle demiştir: "Bu (son sözün) dayanağı şu âyettir: 'Dilediğinden başka O'nun ilminden hiçbir şeyi kavrayamazlar' (Bakara: 2/255) yani ancak O'nun beyân ettikleri kadarını anlayabilirler." [Buhârî, Halku Efâli'l-İbâd: 33; Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 130.]

17. İmâm Mukâtil bin Hayyân rahîmehullâh şöyle demiştir: "Bize -doğrusunu en iyi bilen Allâh'tır- Allâh'u Teâlâ'nın: 'O evveldir, ahirdir, zâhirdir, bâtıdır' buyruğu hakkında şu açıklama ulaşmıştı: 'O her şeyden önce olan ilktir, her şeyden sonra var olacak olan ahirdir, her şeyin üstünde olan zâhirdir, her şeye her şeyden daha yakın olan bâtıdır. Onun yakınlığı ilmi iledir ve O, Arşı üzerindedir.'" [Beyhakî, el-Esmâ ve'l-Sıfat: 2/342; Zehebî, el-Arş: 2/244.]

İmâm Mukâtil bin Hayyân rahîmehullâh, Allâh'u Teâlâ'nın 'Üç kişi fısıldaşmayıversin. Muhakkak O, onların dördüncüleridir' (Mücadele: 58/7) âyeti hakkında ise şunları söylemiştir: "O Arşı üzerindedir, ilmi onlarla birliktedir." [Lâlekâî, Şerhu Usûli İ'tikâd: 3/444; Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 176.]

18. İmâm Ebû Nasr es-Siczî rahîmehullâh şöyle demiştir: "Süfyân es-Sevrî, Mâlik, Hammâd bin Seleme, Hammâd bin Zeyd, Süfyân bin Uyeyne, el-Fudayl, İbn Mubârek, Ahmed ve İshâk gibi imâmlarımız Allâh Subhânehu'nun zâtıyla Arş'ın üzerinde olduğunu, ilminin her yerde olduğunu, O'nun dünyâ semâsına indiğini, gazab ettiğini, hoşnut olduğunu ve dilediği sözleri söyleyerek konuştuğunu ittifakla kabul etmişlerdir." [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 248; İbn Teymiyye, Mecmû'u'l-Fetâvâ: 3/222.]

19. İmâm Ebû Hanîfe rahîmehullâh'dan da bu konuda pek çok söz rivâyet edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: "Her kim: 'Rabbim gökte mi yoksa yerde midir? Bilmiyorum' derse kâfir olmuştur. Yine aynı şekilde: 'O, arş'ın üzerinde, fakat arş gökte midir, yoksa yerde midir? bilmiyorum' diyen kimse de kâfir olmuştur."

Bu sözün diğer bir rivâyeti de şöyledir: "Her kim: 'Rabbim gökte mi yoksa yerde midir? bilmiyorum' derse kâfir olmuştur."

Çünkü Allâh'u Teâlâ, 'Rahmân Arşa istivâ etti' (Taha: 20/5) buyuruyor.

Allâh'ın arş'ı da yedi kat semânın üstündedir. Yine aynı şekilde: 'O, arş'ın üzerindedir, fakat arş gökte midir yoksa yerde midir? bilmiyorum' diyen kimse de kâfir olmuştur. Çünkü o Allâh'ın gökte olduğunu

inkâr etmiştir. Allâh'ın gökte olduğunu inkâr eden de kâfir olmuştur: Çünkü Allâh illiyyin'in en üstündedir, en yukarisındadır. O'ndan yukarıdan istenir, aşağıdan değil."

"Allâh'u Teâlâ'dan bir şey istenirken, yukarıdan istenir, aşağıdan değil. Çünkü aşağı hiçbir şeyde rubûbiyyet ve ulûhiyyetin sıfatlarından değildir. Nitekim hadîste de şöyle rivâyet edilmiştir: 'Bir adam siyah cariyesini Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirerek şöyle dedi: 'Bir mü'mine cariyeyi azat etmek üzerime vâcib oldu. Bunu bana yeterli görür müsün?' Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem de cariye: 'Sen mü'mine misin?' diye sordu. O da 'evet' deyince bu defa Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: 'Peki Allâh nerede?' diye sordu. O da göğe işaret etti. Bunun üzerine Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem adama: 'Onu azat et, çünkü o mü'minedir, buyurdu."

"Biz Allâh'ın ihtiyaç olmaksızın arş üzerine istivâ ve istikrar ettiğini ikrar ederiz. O ihtiyaç olmaksızın Arş da başkalarını da muhafaza eder."

"Her kim Allâh Azze ve Celle'nin semâda olduğunu inkâr ederse muhakkak kâfir olmuştur." [Bak: el-Usûlu'l-Munîfe li'l-Îmâm Ebî Hanîfe: 100-101. İbn Kudâme, el-Uluvv: 170; İbn Teymiyye, el-Fetvâ el-Hameviyye el-Kübrâ: 86-87; Mecmû'u'l-Fetâvâ 5/48; İbn Kayyim, İctimâ'u'l-Cuyûşî'l-İslâmîyye: İbn Ebî'l-İzz, Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye: 2/387; el-Alûsî, Rûhu'l-Meânî: 4/109.]

Evet, bu sözler İmâm Ebû Hanîfe rahîmehullâh'dan sahîh olarak rivâyet olunan sözlerdir. Bâtl ehlinin ve kelâmcıların kendilerini onun mezhebine nispet ederek uluv sıfatını inkâr etmeleri yahut tahrife ve ta'tile düşmeleri seni aldatmasın; bundan sakın! Zira o büyük imâmın kendisine hak üzere tâbî olan takipçilerinden İmâm Tahâvî rahîmehullâh şöyle demiştir:

"O'nun Arş'a da Arşın altındaki varlıklara ihtiyacı yoktur. Her şeyi kuşatmış ve her şeyin üstündedir. Yaratılmışları ise kendini kuşatmaktan aciz kılmıştır."

İmâm Tahâvî rahîmehullâh'ın bu sözlerini, İbn Ebî'l İzz rahîmehullâh, şerh ederken şöyle demiştir: "Allâh'u Teâlâ'nın uluvv (üstünlük, yücelik) sıfatını kabule dair selefin sözleri oldukça çoktur. Bunlardan bazıları şunlardır: Şeyhu'l-İslâm Ebû İsmâîl el-Ensârî 'el-Fâruk' adlı eserinde senedini kaydederek Ebû Mutî' el-Belhi'den şunu nakletmektedir: Ebû Mutî', Ebû Hanîfe'ye: 'Ben Rabbimin gökte mi yoksa yerde mi olduğunu bilmiyorum, diyen bir kimsenin durumu hakkında soru sormuş. Ebû Hanîfe'de: 'Bu kimse kâfir olur' demiştir.

Çünkü Allâh'u Teâlâ: 'Rahmân Arş'a istivâ etti' (Taha: 20/5) diye buyurmaktadır.

O'nun Arş'ı ise yedi semânın üstündedir. Ben: 'Eğer O Arş'ın üzerindedir', dediği halde 'bilemiyorum Arş semâda mıdır, yoksa yerde midir?' diyecek olursa (durumu ne olur) diye sordum. Yine: 'O kâfirdir', çünkü o Allâh'u Teâlâ'nın semâda olduğunu inkâr etmiş olur. O'nun semâda olduğunu inkâr eden de kâfir olur, dedi. Başkası da şunu da ilâve etmektedir: Çünkü Allâh A'lâ'yı illiyyindedir. O'na yukarıdan dua edilirken, eller yukarıya kaldırılır aşağıya indirilmez.

Ebû Hanîfe'nin mezhebine müntesib olanlardan bunu kabul etmeyenlerin bu reddedişlerine iltifat edilmez. Çünkü ona Mutezile'den ve başkalarından onun kabul ettiği itikâdî esasların birçoğunda ona muhâlefet eden pek çok kesimler intisab etmiştir. Mâlik, Şâfiî ve Ahmed'e de inandıkları bazı hususlarda onlara muhâlefet eden bir takım kimseler de intisab edebilirler. (İmâm) Ebû Yusuf'un, Bişr el-Merisi'nin Allâh'u Teâlâ'nın Arş'ın üzerinde olduğunu inkâr etmesi üzerine tevbe etmeye çağırması olayı oldukça meşhurdur. Bunu Abdu'r-Rahmân bin Ebî Hatîm ve başkaları rivâyet etmişlerdir...

O halde bunu (uluv sıfatını) kabul etmeksizin O'nun varlığını kabul etmek, Rasûllerini tasdik etmek, Kitâb'na ve Rasûlü'nün getirdiklerine îmân etmek, söz konusu olmayacağına göre; bir de bunlara sağlıklı akılların, dosdoğru fitratların, Allâh'u Teâlâ'nın mahlûkatının üstünde oluşuna ve kullarının fevkinde bulunuşuna dair yaklaşık yirmi tür civarında çeşitli ve muhkem nassların vârid olduğunu da katacak olursak (O'nun ulviyyetini ve fevkiyyetini kabul etmeksizin bütün bunlara iman nasıl mümkün olabilir?)..."

İmâm İbn Ebi'l-İzz rahîmehullâh, Allâh'u Teâlâ'nın fevkiyyetini ispat eden delilleri onsekiz maddede ortaya koyduktan sonra şöyle demiştir: "Allâh'u Teâlâ'nın fevkiyyetinin/yukarda oluşunun inkârı, ancak rüyetinin/görüleceğinin inkârı ile mümkün olabilir.

Bundan dolayı Cehmiye'ye mensup olanlar her ikisini de (fevkiyyeti ve ruyetullâhı) inkâr etmişlerdir. Ehlisünnet ise her ikisini de tasdik edip kabul etmişlerdir. Görmeyi kabul edip, yukarda oluşu kabul etmeyenler ise ikisi arasında bir yerde kalmıştır. Ne bunlardan olmuş, ne ötekilerden olabilmişlerdir. İşte bu tür deliller eğer birer birer serdedilmeye kalkışılacak olursa, yaklaşık bin delil kadar olur. Bunu tevil etmeye kalkışan kimsenin bütün bunlara ayrı ayrı cevap vermesi gerekir. Hepsine cevap vermek bir tarafa, bunların bir bölümüne dahi sağlıklı ve doğru cevap vermek imkânı nereden bulunacak ki?" [İbn Ebi'l İzz el-Hanefî, Şerhu Akîdedi't-Tahâvîyye: 2/380-386.]

20. İmâm Ebû Bekr el-Acurrî rahîmehullâh şöyle demiştir: "İlim ehlinin benimsediği kanaate göre Allâh'u Teâlâ semâvâtının üstünde, Arş'ın üzerindedir. İlimi her şeyi kuşatmıştır. Yüce göklerde yarattığı her şeyi, yedi yerde bulunan her şeyi ilmiyle kuşatmıştır. Kulların amelleri O'na yükseltilir. Şâyet: 'Fısıldaşan üç kişi olmaz ki, dördüncüleri mutlaka O'dur.' (Mücâdele: 58/7) buyruğunun anlamı nedir, diye sorulacak olursa, şöyle cevâb verilir: Maksat O'nun ilmidir. Allâh Arş'ın üzerindedir, ilmiyle onların fısıltılarını kuşatmıştır. İlim ehli bunu böylece tefsîr etmiştir. Âyetin başı da, sonu da O'nun Arşı üstünde olduğu halde, beraber oluştan kastın ilmi olduğuna delil teşkil etmektedir. Müslümanların kabul ettiği görüş budur." [el-Acurrî, eş-Şerîa: 3/1076]

21. İmâm Ebû Nuaym rahîmehullâh şöyle demiştir: "Yolumuz Kitâb'a, Sünnet'e ve ümmetin icmâsına tâbî olanların yoludur... Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'den Arş ve Allâh'ın istivâsı hakkında sâbit olan hadîsler, onların (Ehl-i Sünnet'in) itikâdî olan şeylerdir, onları söyler, keyfiyetsiz, misilsiz (temsilsiz) ve teşbihsiz olarak isbât eder, Allâh'ın mahlûkatından, mahlûkatın Allâh'tan ayrı olduğunu, O'nun onlar arasına girip hulul etmediğini, onlarla karışmadığını, yeryüzünde ve yaratıkları içinde değil, göğünde Arş'ı üzere istivâ ettiğini kabul ve ifade ederler." [İbn Teymiyye, Mecmûu'l-Fetâvâ: 5/60.]

22. İmâm Muhammed bin İbrâhîm rahîmehullâh, şöyle demiştir: "İmâm Ebû Zur'a er-Râzî'yi -'Rahmân Arşa istivâ etti' (Taha: 20/5) buyruğuna dair kendisine soru sorulduğunda- kızarak şunları söylediğini dinledim: Bunun tefsîri senin okuduğun şekildedir. O, Arşı üzerindedir. İlimi her yerededir. Bundan başka bir şey söyleyene de Allâh'ın laneti olsun." [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 188.]

23. İmâm İbn Huzeyme rahîmehullâh, şöyle demiştir: "Allâh'ın yedi semâsının üzerinde mahlûkatından ayrı olarak Arşa istivâ ettiğini kabul etmeyen bir kimse, tevbe etmesi istenecek bir kâfırdır. Tevbe ederse mesele yok, aksi takdirde boynu vurulur ve kokuşarak kible ehline ve zimmet ehline eziyet vermemesi için de bir çöplüğe atılır." [Zehebî, el-Uluv li'l-Alîyyi'l-Gaffâr: 207.]

24. İmâm Ebû'l-Kâsım el-Lâlekâî rahîmehullâh, şöyle demiştir:

‘Allâh’u Teâlâ’nın, ‘Güzel söz O’na yükselir’ (Fâtır: 35/10);

‘Gökte olanın sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin misiniz?’ (Mülk: 67/16);

‘Ve O, kullarının üstünde kâhir olandır’ (Enâm: 6/18)

buyurduğu bu âyetleri, O’nun semâda olduğuna, ilminin ise her yerde olduğuna delildir. Bu, Ömer, İbn Mes’ûd, İbn Abbâs, Ümmü Seleme’den, tabiînden Rebîa, Süleymân et-Teymî ve Mukâtil bin Hayyân’dan rivâyet edilmiştir. Mâlik, es-Sevrî ve Ahmed de bu görüşü belirtmişlerdir.” [Lâlekâî, Şerhu Usûli İ’tikâd: 3/429.]

25. İmâm Zekeriyâ Yahyâ bin Ammâr es-Sicistânî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Biz Cehmiyye’nin dediği gibi: ‘Allâh’u Teâlâ’nın -hâşâ- mekânlar ile içiçedir, her şeyle içli dışlı olup karışır ve biz O’nun nerede olduğunu bilmeyiz’ demeyiz. Aksine: O, zatıyla Arşın üzerindedir. İlmi her şeyi kuşatmıştır. O’nun ilmi, işitmesi, görmesi, kudreti her şeyi idrak eder.

İşte Allâh’u Teâlâ’nın: ‘Nerede olursanız O sizinle beraberdir’ (Hadîd: 57/4)

buyruğunun anlamı budur. Bizim bu söylediklerimiz Allâh’ın ve Rasûlü’nün dediklerinin aynısıdır.” [Zehebî, el-Uluv li’l-Âliyyi’l-Gaffâr: 245.]

26. İmâm İshâk bin Râhûye rahîmehullâh, şöyle demiştir: “İlim ehlinin icmâsına göre Allâh’u Teâlâ Arşa istivâ etmiştir. Yedinci arzın en altında bile olan her şeyi bilir.” [Zehebî, el-Uluv li’l-Âliyyi’l-Gaffâr: 179.]

27. İmâm Eş’arî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Ehl-i Sünnet ve Ashâb-ı Hadîs, şöyle dediler: O, cisim değildir, eşyaya benzemez. O, Arşta’dır.

Nitekim Allâh’u Teâlâ, ‘Rahmân Arşa istivâ etti’ (Taha: 20/5) buyurmaktadır.

Biz de sözde Allâh’ın önüne geçmeyiz ve O’nun keyfiyetsiz olarak istivâ ettiğini söyleriz. O, ‘nûr’ dur. O, Arşta’dır.

Nitekim Allâh’u Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Allâh göklerin ve yerin nûrudur.’ (Nûr: 24/35)

... Ehl-i Sünnet ve Ashâb-ı Hadîs, Kitâb’ta buldukları ve Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’den gelen rivâyetler dışında bir şey söylemediler. (Bid’ât ehli) Mutezile şöyle dedi: ‘Allâh’ın Arşa istivâsı, istilâ anlamındadır.’” [el-Eş’arî, Makalâtu’l-İslâmiyyin: 1/168]

28. İmâm İbn Batta rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Ashâb ve tâbiînden olan Müslümanlar, Allâh’ın semâvâtı üzerinde, Arşı üstünde mahlûkatından ayrı olduğu hususunda icmâ etmişlerdir.” [İbn Batta, el-İbânetu’l-Kubrâ: 7/136.]

29. İmâm Kuteybe rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Bu İslâm, Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat imâmalarının kabul ettikleri görüştür: Biz Rabbimizi yedinci semâda Arşı’nın üzerinde biliriz.” [Zehebî, el-Uluv li’l-Âliyyi’l-Gaffâr: 470.]

30. Şeyhu’l-İslâm Ebû Osmân es-Sabûnî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Hadîs ashâbı Allâh’ın -kitâbında buyurduğu gibi- yedi semânın üstünde, Arşı üzerinde olduğuna inanır ve tanıklık ederler. Ümmetin âlimleri ile selef imâmalarının önde gelenleri Allâh’ın Arşı üzerinde olduğu, Arşı’nın da semâvâtının üzerinde olduğu hususunda hiç ihtilaf etmemişlerdir.” [Zehebi, el-Uluv li’l-Âliyyi’l-Gaffâr: 247.]

Akılın Uluv Sifatına Delâleti: Akla gelince, her sağlıklı akıl, Allâh’ın zatıyla yaratıklarının üstünde olması gerektiğini iki bakımdan gösterir:

1. Yükseklik bir olgunluk (kemal) sıfatıdır. Zatıyla yüksekte olan Allâh, her bakımdan mutlak anlamda olgun olmayı kendisine farz kılmıştır. Öyleyse çok kutsal ve yüksek olan Allâh’ın yüksekte olması gerekir.

2. Yükseklik, alçaklığın zıttıdır. Alçaklık da bir eksiklik sıfatıdır. Zatıyla yüksekte olan Allâh ise bütün eksik sıfatlardan münezzehtir. Öyleyse Allâh'ı Teâlâ'nın alçaklıktan tenzih edilmesi ve onun karşıtı olan yükseklikle nitelendirilmesi gerekir.

Fitratın Uluv Sifatını Delâleti:Fitrata (Yaratılış Kanununa) gelince, Allâh, arabıyla acemiyle bütün insanları ve hatta hayvanları dahi, hem kendisine, hem de kendisinin onların üzerinde olduğuna iman etmek üzere yaratmıştır.

Dua veya ibadetle Rabbine yönelen hiçbir kul yoktur ki, yüksekleri arzuladığına ve kalbinin sağa ve sola bakmadan sadece göğe yöneldiğine dair bu kaçınılmaz duyguyu içinden geçirmesin, onu kalbinin derinliklerinde duymasın. Şeytanların ve hevasının ayartmış olduğu kimselerden başka hiç kimse bu fitrat gereğinden vazgeçmez...

Hâtîme:

İşte bu, Kitâb, Sünnet, icmâ, akıl ve fitrat olmak üzere beş delîl, Allâh'ı Teâlâ'nın uluvv sıfatını inkârını mümkün kılmayan bir şekilde isbât etmektedir. Bu sebeble Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in büyük imâmları, Kur'ân ve Sünnet nasslarında gelen tüm isim ve sıfatları kabul ettikleri gibi uluvv sıfatını da hiçbir te'vîle gitmeden geldiği gibi kabul etmişler ve bunu îmânının ve Ehl-i Sünnet olmanın gereği olarak belirlemişlerdir. Mutezile ve Cehmiyye gibi ehl-i bid'ât fırkaları Allâh Azze ve Celle'nin uluvv sıfatını inkâr etmişlerdir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, zâlimlerin iftiralarından çok yüce ve çok münezzehtir.

Hamd âlemlerin rabbi olan Allâh'a mahsustur. Salât ve selâm yaratılmışların en hayırlısı Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Yardım ve başarı, izzet ve şeref Allâh'tandır.O, her şeyin en iyisini bilendir.Muvahhid Kullara Selâm Olsun.Polat Akyol.

KAYNAK :

1435 h. / 2014 m.

Abdullâh Saîd el-Müderri.